

EUSKAL PRENTSA SORTZEN

IÑAKI URIA

Artikulu hau zure eskuetara iristearekin bateratsu, urrats eder bat emana izango du euskarazko prentsak: *Euskaldunon Egunkaria*-k lortu du kolorearen apustuari heltzea; erdietsi du eguneroko informazioa osatuago izateko asmoz orri gehiagoz argitaratzea; heldu da igandeetan orri berezi batzuk eskaintzera; unibertsitatea; gazteak; euskalduntze-alfabetatzea; mendia, musika... Hasiera-hasieratik —bost urte dagoeneko!— bere motxilan zeuzkan proiektuetarik batzuk martxan jarri ditu.

Itxura-aldaketa izango da irakurleak lehendabizi nabarmenduko duena. Diseinu berria irakurketa-lana errazteko as-

moz pentsatuta dago. Argiago izan nahi du *Egunkaria*-k. Bai aurkezpenean, bai eta agertu beharreko informazioetan. Horrela, ez da kolorea bakarrik izango aro berri honen ezaugarria. Kazetaritza modernoaren joerarik nabarmenenak jarraiki, informazioaren analisiari, prospektibari, iritziari eta infografiari orain arteko garrantzia baino handiagoa eskainiko dizkio *Egunkaria*-k.

Azala eta mamia hobetu ditu bada *Egunkaria*-k. Asko kostata! Eta emandako urrats berri honi ere —hasieran *Egunkaria* sortzeak berak izan zuen moduan— apustu-kutsua erantsiz. Zuhur, baina arriskatuz. Aurrera eginez azpiegituran, enpresa-egituraren sendotzean eta produktuan.

Gustura jarraituko nuke *Euskaldunon Egunkaria*-k emandako urrats berri hauek ospatzen. Ona da gainera emandako urratsak ospatzea...

Ez da hori, baina, artikulu hau idaztera ekarri nauen gaia.

1976: EUSKAL PRENTSAREN URTEA

Hogei urte beteko dira laster «Euskal prentsaren urtea» izendatua izan zen 1976 harez geroztik. Franco hil berria, *Egin* eta *Deia* sortzeke (1977an sortu ziren) magazine-formatoa hartu zuten *Goiz-Argi*, *Anaitasuna* eta *Zeruko Argia* keta kazetari-tza euskalduna berritzearen erronkari heldu zioten.

Espainiako trantsizio politikoaren hasiera horretan eragin handia lortu zuten euskarazko komunikabide hauek, besteak beste, «mugimendua»ren prentsa besterik ez zegoelako aurrean. Baina 1977an *Punto y Hora*, *Garaia* eta *Berriak* astekariak sortutakoan, eta bereziki lehen aipatutako bi egunkariak argitaratzerakoan, «askatasun» berriaren lilurak laster lausotu zuen euskarazkoen arrakasta. Merkatu-arrazoiak eta eragin-kortasun politikoa medio «elebitasuna»ren bidetik abiatu ziren prentsa-proiektu berri hauek denak.

Itxaropen handia zegoen komunikabide berri horiengan. «Prentsa-askatasuna» alde batetik, eta «euskalduntze» progresi-

boaren itxaropena bestetik, nahikoa usai gozoak ziren, loratu berria zen lorategian.

Urteek, baina, gordin erakutsi digute, merkatuaren legeak eta eraginkortasun politikoa, morrontza handiegiak direla eta lilura hutsa baino ez zirela izan itxaropen haiek. Astekariak, baita 1979an sortutako *Ere* ere, euskaldundu baino lehen hil ziren, eta, *Deia*-k eta *Egin*-ek aurrera baino atzera egin dute euskararen erabilpenean.

EAEn erakunde berriak zeuden arren hauek ez zuten sentsibilitaterik erakutsi euskarazko prentsarekiko; noiz eta bere biziko krisirik latzena jasaten ari zenean. Ikus-entzunezkoak ziren Eusko Jaurlaritzaren lehentasun eta kezka bakarra.

«Prensa Euskaraz» (1982) herri-kanpaina egin arren, desagertu egin zen *Anaitasuna* eta, hilabete batzutan itzalita egon ondoren (1981), ozta-ozta ekin zion *Argia*-k euskal prentsaren bandera eusteari.

«Krisi horren azken datua hauxe izan zela esan genezake: prentsa elebiduna prentsa erdalduna bilakatzearen porrot» zioen *Argia*-ren 1987ko Urtekariak «Euskal Prentsak 100 urte bete ditu» izeneko dossierrean. *«Deia-n hasiera batetan egin zen planteamendu serioa (11 kazetari euskaldun), eta Egin-en egindako estraineko saioa ere pikutara joan ziren urtebete pasa baino lehen»*... *«Porrot horren ostean lau-bost urtetako parentesi bat eman zen. Prentsa elebidunean euskarari duinta-sunezko tratamendua bilatu ezinean, euskal prentsaren norabidea zuzentzeko behar bezalako indarrak ere ez zen inondik susmatzen. Argia-ren saio isolatu bezain desesperatua izan liteke garai hartako eszepzio bakarra»*.

Ezin argiago adierazi, *Argia*-k bizi izandako negu gorri haiek.

Emile Larre-k ere bere bakardadean eta isolamenduan eutsi dio Lafittek utziz geroztik *Herria*-ren apustuari: *«Odol berria behar da. Abtsulutuki odol berria, edo galduko da. Nik 61 urte ditut orain. Baina ez dut ikusten gazteagorik nere lekua hartzeko, agertzen denik ez dut ikusten. Hori beharko du Euskal Herriak gauza horretaz kontzientziatu»*. (Urtekaria 1987. *Argia*)

Aizu, Elhuyar, Anaitasuna, Argia, Euskera, Goiz-Argi, Ikas-tola, Ipurbeltz, Jakin, Jaunaren Deia, Karmel, Kili-Kili, Oh Euzkadi, Olerti, Saski-Naski, Susa eta Zer. Hauek ziren 80ko hamarkada hasieran euskaraz argitaratzen ziren aldizkariak. 1982. urtean, ideia egiteko, lau milioi t'erdira ez zen iritsi Eusko Jaurlaritzatik guztien artean jaso zuten dirulaguntza.

1985. urtean Gasteizko Legebiltzarrean euskarazko prentsa-agentzia baten zerbitzua sortzeko proposamena onartu zen. Haren ondorioz Vasco-Press-ekin itzulpen-komenio bat hitzartu zuen Eusko Jaurlaritzak. 1992ko urtarrila bitartean iraun zuen inork gutxik erabilitako zerbitzu horrek (geroztik ez du inork aipatu ere egin euskarazko berri-agentzia baten beharrik; baina beharrezkoa litzateke).

1986ko udazkenean *Hemen* eta *Eguna* plazaratu ziren EAEko Eusko Jaurlaritzaren dirulaguntzei esker. *Egin* eta *Deia* egunkariaren proiektuak hobetsi zituen Jaurlaritzak, *Argia*-rena baztertuz, euskarazko egunkarirako bidea egin zezaketelakoan. Subentzioak amaitu bezain pronto frogatu zen ez *Egin* eta ez *Deia* ez zeudela berez euskarazko egunkari bat martxan jartzeko moduan: dirulaguntzak etetearekin batera utzi zioten *Hemen* eta *Eguna* argitaratzeari.

ZIKLO BATEN AMAIERA: EGUNKARIA SORTU DA

Hamar urtetik gora Euskarazko Egunkaria eskatuz, errei-bindikatuz, bere biabilitateaz eta izaeraz eztabaidatu ondoren mirezgarria da, atzera begiratu eta urtebeteren buruan egin zen lana ikustea. 1989ko udazkenetik 1990ko udazkena bitartean Egunkariaren beharra berriro plazaratzenetik *Euskaldunon Egunkaria* argitaratzera iritsi zen «Egunkaria Sortzen» Talde Eragileak. Errealitate bihurtu zuen Ibar, Aitzol, Lizardi eta gerraondoko hainbat euskaltzale belaunaldi etsitaren ametsa.

Eztabaidatan, «oraindik ez da garaia», «azkarregi da», «euskaraz ez dago Egunkariarentzat prestaturik», «ez dago kazetaririk», «ez dago irakurlerik»..., ohizko argudioak izan arren, ametsa egia bihurtzeak aise usatu ditu beldur haiek. Egia esan, beran-

dutxo ekin genion euskaldunok Egunkariaren erronkari. Ahal izan zenean, noski, baina ondoan bizirik dirauen *El Correo Español* begiratu gero, 80 urteko atzerapenarekin (1910. urtean sortu zen; *Diario de Navarra* 1903an).

Egunkaria nahi bezain goiz sortu ez bazen ere, 1989ko azaroaren lean «Egunkaria Sortzen» izena hartuko zuen taldea bildu ez balitz, auskalo egun zertan izanen zen *Egunkaria!*

Jaurlaritzak CIES etxeari enkargatutako azterketa «kajoi batean gorderik» zeukan, urte horretan bertan, urrian, *Argia* as-tekariak argitara eman zuenean. Euskarazko kazetaritzan genbiltzanon intuizioa berresten zuen azterketak: bideragarria zen euskarazko egunkaria.

Abiada bizian eman ziren hurrengo urratsak. «Euskarazko Prentsaren alde» firma bilketa egin zen azaroan bertan. Durangoko Azokan 50 lagunetik gora bildu ziren abenduaren 10ean Egunkariaren Oinarrizko Ezaugarriak ezarriz. Urtarrilaren 21ean osatu zen azkenean «Egunkaria Sortzen» Talde Eragilea Donostian. Hiru batzorde osatu ziren Egunkariaren proiektua egiteko: Batzorde Bateragilea; Ekonomi Batzordea eta Kazetaritza Batzordea.

«Euskarazko Egunkarirako Proiektua» prestatu zuen Talde Eragileak eta apirilaren 7an onartu zuen «Egunkaria Sortzen»ek Donostian egindako Batzarrean.

Maiatzaren 5etik uztailaren 15a bitartean proiektua aurkeztu eta diru-biltze kanpainari ekin zitzaion. «Zenbaki 0a» (gaizki) deitu zitzaion *Egunkaria*-rekin eta Belodromoan antolatutako Festarekin amaitu zen kanpaina hura.

Udazkenerako agindu zen *Egunkaria*. Eta latzena geratzen zen burutzeko. Egoitza, azpiegitura tekniko-informatikoa, kazetarien prestakuntza, lantzamendu-kanpaina... Handiak ziren egin beharrekoak, baina Abenduaren 6an (udazkena, artean) kalean zen *Egunkaria*.

Egin beharreko lana hainbatekoa izanik Eusko Jaurlaritzak eta hainbat alderdi politikok traba ugari sortu zituzten. «Egunkaria Sortzen»ek proiektua osatuta zuenean eta onartu bezperan

(apirilak 4) izendatu zuen Joseba Arregi Kultura sailburuak Jose Ramon Beloki egunkari hipotetiko baten nondik-norakoak marrazteko.

Berehala piztu zen eztabaida. Bi ala bat. Publikoa ala pribatua... Eta eztabaidak ez zion onik egin martxan zihoan proiektuari. Giza sail askok atzera egin zuten lehiaren aurrean. Eta kalterik handiena sail finantziero eta enpresarialen inhibizioa gertatu zen. Bestela ere zaila baldin bada enpresa-mundua, aurrerki-kutxa etabarrak euskararen aldeko proiektuetan inplikatzeari, Jaurlaritzak «beste proiektu bat» prestatu behar zuela agertu zuenetik askoz ere zailagoa bihurtu zen *Egunkaria*-ren proiektua: batean bil zitezkeenak bitan banatzea lortu zuen eta jakina, lortutako atxikimenduak ez ziren ahal ziren guztiak izan hasieran.

Oztopoak oztopo, bere bideari eutsi zion *Egunkariak* eta lortu zuen argia ikustea, horrekin batera ziklo bat itxiaz euskal prentsan: euskarazko egunkari baten premia aldarrikatzeara.

EZTABAIDATIK AKORDIORA

Eztabaida ez zen *Egunkaria*-ren sorrerarekin amaitu. Eta *Egunkaria*-ri diseinatutako hiru eszenategietatik okerrena bizitzea tokatu zitzaion. Hau da, ez subentziorik ez eta publizitate instituzionalik gabe geratuko zen aurrera ekin ahal izateko. Eszenategirik baikorrenetik, dirulaguntzak eta publizitatea izatek, oso urrun. Ez zen iritsi tartekora ere, dirulaguntzarik ez baina publizitatea bai. Eusko Jaurlaritzak modurik gogorrenean erantzun zuen herri-ekimenetik sortutako proiektu honen aurrean.

Baina *Egunkaria*, estuasunik gorrienean bazen ere, irakurle eta erosle finko bat eskuratzen joan zen. Sinesgarritasuna lortu zuen «Egunkaria Sortzen»ek ezarritako Oinarriko Ezaugarriak egunero egunero bere orrialdeetan betez. Estilo Liburuak egundoko arrakasta lortu zuen. Honen adierazgarri dira argitaratutako lau edizioak. OJDk 11.212 erosle zer-

tifikatu zituen 1993. urtean eta hasieran proiektu hutsa zena enpresa gisa egituratzen ari zen.

Kazetaritza-proiektuak irakurlegoa eskuratzea eta mantentzea lortu arren, proiektuak ezingo zuen aurrera egin enpresa-egitura gero eta sendoagoa egin gabe. Honela garrantzi handia eman zitzaion hasieratik publizitate eta banaketa-sailak antolatzeari. Publizitatea eskuratzeko sortutako ekipo komertziala euskarazko prentsan inoiz lortutako publizitate-kopururik handienak lortzera iritsi da. Euskal Herriko egunkarrietan arrunta ez bada ere, euskal prentsan hain ezaguna den harpidedun-sistema martxan jarri du *Egunkariak*, horretarako dauden oztopo objektiboak —Espainiako Posta— gaindituz eta banatzaile-sare bat antolatuz.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Saila gidatzen zuen Joseba Arregiren itxitasunaren aurrean kapital-gehitze ezberdinek lortu zuten urteroko defizitari aurre egin ahal izatea. Egoera horren aurrean 50 milioi pezetako dirulaguntza hitzartu zuten *Egunkaria*-rentzat Gipuzkoako Batzar Nagusietan EA, HB eta EUE alderdiek 1992. urtean.

1993ko martxoaren 25ean gomendioa luzatu zion Arartekoak Eusko Jaurlaritzari *Egunkaria*-n publizitatea sar zezan. Urte horretan bertan, urriak 8, Eusko Legebiltzarrak Eusko Jaurlaritzari eskatu zion *Egunkaria*-ren arduradunekin harremanetan jartzeko elkarrizketa bidez arazoa bideratu eta egoera normaltzeko. Zentzu berean mintzatu ziren Euskaltzaindia eta Euskararen Aholku Batzordea ere.

Honela, gizartean erdietsitako babes eta sinesgarritasuna medio, Eusko Jaurlaritzako Kultura sailburua harremanetan jarri zen udazken horretan *Egunkaria*-ren kudeatzaileekin.

Elkarrizketa-prozesuak etenaldi bat izan bazuen ere Gabonak aldera, urte berriarekin antzeman zitekeen adostasun batera heltzeko jarrera. Zailtasunak gainditu eta testu labur batean sinatu genuen 1994ko ekainaren 30ean Eusko Jaurlaritza eta *Egunkaria*-ren arteko elkarlanerako konpromezua.

Akordio horren bidez herri-ekimena eta Eusko Jaurlaritza bat agertu ziren *Euskaldunon Egunkaria* bultzatzeko helbu-

ruan. *Egunkaria*-k, zerbitzu publikoa eskaini arren euskal gizaritari, izaeraz pribatu izaten jarraituko du eta independentzia, profesionaltasuna eta aniztasuna gordeko ditu. Hau da, hasiera-hasieratik ezarritako Oinarrizko Ezaugarriak gorde egingo ditu, ez da Gobernuarena izango, eta Eusko Jaurlaritzak *Egunkaria*-ri laguntzera konprometituko da.

Akordioa sinatzeko garaian esan nuen moduan 70 milioi pezetako dirulaguntza ez da nahikoa *Egunkaria* aurrera ateratzeko (atera kontuak 900 milioi pentsatzen zituela gastatzea urtean Eusko Jaurlaritzak bere proiektuan eta «Egunkaria Sortzen»ek 150 milioiko laguntza eskatzen zuela 1990. urtean). Zabaldutako bideari ematen genion garrantzia, EAEko erakunde publiko ezberdinek kontuan hartuko zuten euskarazko egunkaria publizitatea egiteko garaian eta Eusko Jaurlaritzak bere Aurrekontuetan sartuko zuen ordutik aurrera.

Akordioak ez zituen konpontzen *Egunkaria*-ren arazoak. Konponbidean jartzeko konpromezua zen. Eta, egia esan, urte t'erdia geroago, kezkatuta agertzeko moduko arrazoiak daude publizitate instituzionala *Egunkaria*-ra erakartzea zein zaila den ikusita.

Egunerokolanak eta gizaritearen babesak Eusko Jaurlaritzak herri-ekimenarekin elkarlanerako konpromezura ekarri baldin bazuten duela urtebete, orain, inoiz baino garrantzitsua da gizariteko agente ezberdinen partaidetza publizitate instituzionala euskarazko komunikabideen alde jartzeko eta publizitate komertziala ere erakartzeko.

EGUNKARIA-TIK EUSKAL PRENTSARA

«*Dirulaguntza limosna moduan ematen dute*» zioen duela urtebete (94-11-20, *Egunkaria*) Iñaki Irazabalbeitia *Elhuyar*-eko lehendakariak: «*Uste dut ez dagoela kultur politika argi bat, orain arte Kultura Sailaren ardura izan dutenek prentsa idatziari ez diote duen garrantzia eman*».

Erreportaia berean zera zioen *Argia*-ko Jose Mari Irazus-tak: «*Ez dago politika bat, eta horretan bat nator Jakin-ek esa* -

ten duenarekin: diskriminazio positiboa aplikatu behar da. Oro-korki euskal prentsa guztiak zeharkako beste laguntza batzuk behar ditu autofinantziaziora iristeko».

Azaldu iritziak *Jakin*-ek argitaratutako «Bizi itxaropena» editorialak eragindako erreportaian bilduta zetozen. Joan Mari Torrealdairen iritzia ere bertan genuen: «*Historia guzti honetanguk uste duguna da diruaren destinoa, destinatarioa, dela aldatu dena, dirua emateko politika, kulturegintza egiteko/bultzatzeko filosofia*». Eta zehazten du: «*Guk uste dugu 1992an kultur politika berri bat inauguratu zela, 10-15 urtetarako oinarriak jarri nahi izan zirela, eta politika haren ondorioak ari garelakustea orain*».

Hau da, ez da euskal prentsa laguntzeko politika eza bakarrik (1992ra arteko egoera). Okerragoa da egoera: zeuden laguntza eskasak ere urritzen hasiak dira, politika-aldaketa baten ondorioz: subentzio politikaren ordeztz nahiago da azpiegitura erraldoien politika bat (Guggenheim).

Jakin-eko editorialak oso ondo agertzen zuen euskal prentsa ren egoera larria. Ordutik hona gobernu berria dago Gasteizen eta bi aldizkari gutxiago plazan: *Susa* eta *Larrun*.

Testuinguru horretan eta urtebete pasa ondoren, zertan da *Egunkaria* eta Jaurlaritzaren artean sinatutako akordioa?, galdetuko du batek baino gehiagok.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Saileko ordezkari berriekin izandako bileratan aldaketa nabarmena somatu dugu jarretan. Onera. Amaitutzat jo dira garai bateko errezeloak, *Egunkaria* errekonozitzen da, bere independentzia onartzen da eta diruz laguntzeko borondatea erakutsi zaigu. Aurrekontuetan 70 milioi pezetako dirulaguntza besterik ez bazen agertu —150etik gorakoa da *Egunkaria*-ren defizita orain arteko produktumailan— orain, udazkenean, hortik gorako zuloa estaltzeko konpromezua hartua dauka Eusko Jaurlaritzak.

Publizitatean aldiz ez dira betetzen ari akordioa sinatzera koan piztutako itxaropenak. Eusko Jaurlaritza, Foru Aldundi eta Udaletxe nagusiek egiten duten publizitate instituzionala

ez dator oraindik *Egunkaria*-ra; ez behintzat etorri beharko lukeen neurrian (oraingoa baino hiruzpalau handiagoa).

Lau urtera begira *Euskaldunon Egunkaria* hobetzeko (produktua, azpiegitura eta sustapena) plana aurkeztu dio *Egunkaria*-kaurten Eusko Jaurlaritzari. Jaurlaritzaren esku egongo da neurri handi batean plan hori arinago ala motelago ezartzea eta, beraz, gero eta *Egunkaria* hobeago bat izatea.

Dena den bada esaldi bat euskal kultura dabilen orok laguntza eske joandakoan behin eta berriz entzuten duena: «Ez dago dirurik». Ez dago dirurik Kultura Sailean. Eta dirurik ez badago ezin egon politika berri baterako itxaropen handirik. Dauden txamarrak hobeto administratzea gerta daiteke. Baina diru-premia gorrian dagoen euskarazko prentsa, eta kultura orohar, laguntzarik ezean etsipenean eror daiteke hurrengo urteetan.

Ondo pentsatu beharreko kontua dute hau alderdi politikoek. Abiadura biziko tren, errepede etabarrek baino premia larriagoa bizi dute euskarazko komunikabide eta kultura ekoizle ezberdinek. Beste batzuri baino gutxiago entzuten zaien arren (ez dute oihartzun handirik komunikabideetan).

ARBOLAK EZ DEZALA BASOA EZKUTA

Euskaldunon Egunkaria plazaratu bitarteko eztabaidak aurrena eta proiektu honekiko dirulaguntzak lortu beharrak ondoren, bigarren maila batean utzi ditu urte hauetan euskal prentsaren beharrak.

Herri aldizkariak gora egin badute ere, orohar, Euskal Herrira zuzendutako gainontzeko aldizkariak aurrean aipatutako kinka larrian daude oraindik. Bizi-iraupenean indar guztiak xahutu behar dituenak nekez egin dezake aurrera espainieraz eta frantseseraz daukagun prentsaren ondoan. Nekez dauka iniziatibarako adorarik.

80ko hamarkadan *Argia* astekaria-k behin eta berriz euskal prentsari buruz eragindako gogoeta, eztabaida, «*Argia Eguna*», «*Euskal Prentsaren Eguna*»... haietatik isiltasunik gorrenera ira-

gan gara urteotan. Joan Mari To r readaiek aipatzen zuen isiltasun hau lehen aipatutako artikulu berean: «*Ez dakit zer adierazten duen isiltasun honek. Geure marjinalismoa agian. Irakurle bat baino gehiago harrituko da jakitean aldizkariok ez dugula elkarterik edo antzekorik; azken bilera duela 7 bat urte egin genuela geure artean. Geuk geure burua baloratzen ez badugu, nola aintzat har gaitzakete ba bestek?» (Egunkaria, 94-11-20).*

Beste bizitasun bat erakutsi dute herri-aldizkariak, Arrasatekoen ekimenez, herri komunikabideei buruzko bi jardunaldi antolatu dituztelarik dagoeneko (1992-93). Ondoren ere zenbait herri-aldizkariaren artean bilera batzuk egin diren arren, halaz eta guztiz ere ez dago oraindik ez elkarterik, ez federaziorik ez antzekorik.

Legazpian Hotsen inguruan hasi eta 1988az geroztik Arrasate Press-ek hedatutako herri-aldizkariaren fenomenoak Euskaldunon Egunkaria-ren sorrerarekin batera hedatu da. Bere ekarpena handia izan da urteotan eta zortzi astekariren artean 31.400 ale banatzen dituzte gaur egun. Publizitatez eta dirulaguntza publikoez finantzatzen dira eta herri-informazioarekin batera, doantaz da hauen ezaugarriak nagusiena.

Paraleloan sortutako bi fenomeno hauek, Egunkaria-k eta herri aldizkariak, erronka amankomun bat dute etorkizunerako: eguneroko informazio lokala.

EUSKALDUNON KOMUNIKAZIO-EREMUA OSATU BEHARRA

Euskaldunon Egunkaria-ren salmentei begira (11.256, OJD-1994) esan daiteke euskal prentsak inoiz izan duen hedapenik handiena lortu dela. Eta halaz eta guztiz ere Euskal Herrian saltzen diren egunkari guztien %3 baino ez da kopuru hau. Hara hor, gordin gordin, euskaldunon erronka. Ez zegoen tokian badugu orain egunkari bat. Baina aurrean daukagun erronka orain artean lortutakoa baino arras handiagoa da.

Zein da, bada, aurrean daukagun erronka? Euskaldunon Komunikazio Eremua. Zein da arriskua? ETB, Euskadi Irratia,

Euskaldunon Egunkaria baditugula uste izatea eta horrekin nahikoa dugula uste izatea. Hiru uhartetxo izango genituzke euskaldunok frantsesak, espainierak eta gero eta gehiago ingelesak osatutako komunikazio-itsasoan.

Euskaldunok munduan berezko kultur eremu bat nahi baldin badugu, ezinbesteko dugu gure lurraldean komunikazio-eremu euskalduna antolatzea.

Escola-eremuan euskara hedatzen hasia den moduan komunikazio-eremuan beste hainbeste egin beharra daukagu ezinbestean.

Lurraldearen gaineko subiranotasuna daukaten hainbat herri eta estatu kezkatuta dago gaur egun kultura eta komunikazio-arloan berezko esparrurik ez duelako edota daukatena ezin dutelako babestu ikus-entzunezko anglosaxoniarren indarraren aurrean. Hor daude esaterako, EBren babes legeak edota Frantziaren frankofoniaren ministerioa.

Gaur egun munduan osatzen ari den komunikazio-sistemak eta kultur industriek fenomeno berriak bultzatzen dituzte herrien hizkuntza-joeratan. Ingelesaren erabilera bultzatzen dute kultura ezberdinen arteko komunikazio-hizkuntza gisa eta arlo ezberdinetako informazioaren euskarri gisa (kazetaritza, zientzia, politika, artea...).

Joera honen barruan esan daiteke Europan ez dagoela gehien goaren hizkuntza bakar bat. Ingelesa, frantsesa eta alemaniera nagusitzen dira errusiera, gaztelera eta italierarekin batera.

Portugal alde batera, Europako estatu gehienak dira hizkuntz-anitzak. Ze jarrera agertzen dituzte estatu hauek beren barne-hizkuntzekiko?

- Lurraldetasuna oinarri duten Estatu hizkuntz-aniztunak (Belgika, Suitza): estatu-mailan berdintasun-maila gorena dute hizkuntzek eta norbere lurraldean hizkuntza bakarra da ofiziala.

- Eskubide pertsonalak oinarri dituzten Estatu hizkuntz aniztunak (Finlandia, Luxemburg, Irlanda, Malta): ezein hiz-

kuntza mintzatu arren hiztunak eskubide berberak ditu estatu osoan.

- Hizkuntzak ezberdin tratatzen dituzten Estatuak (gehienak, Espainia, Frantzia, Britainia Handia, Italia, Polonia...): ofizialki hizkuntz aniztunak izan arren hizkuntza bakarra dute ofiziala estatu osoan.

- Estatu barruan beste hizkuntzarik ezagutzen ez duten estatuak; ofizialki elebakarrak (Bulgaria, Grezia...).

Hizkuntz hierarkia honek ze ondorio dakartza komunikazio-hizkuntzekiko? Beti ere kontuan hartu beharko da ze konstituzio egoeran dagoen eta ze eskuhartze gaitasuna dagoen hizkuntza horretan diren komunikabideetan. Egia esan, komunikabideei buruz estatuak antolatzen dituzten politikatan «ahaztu» egiten dira beti hizkuntzaz. Estatuentzat, Espainia eta Frantziarentzat bereziki, bakarra da nazio-hizkuntza.

Komunikazio eta kultur industria handien proiektu paneuroparren aurrean estatu-hizkuntza nagusiek beren erresistentzia jarriko dute. Baina non geldituko dira euskara bezalako eremu urriko hizkuntzak? Ze babes izan dezakete panorama honen atarian? Estatuak izatea beharrezko izan daiteke, baina gero eta gehiago antzeman daitekeenez ez da aski izanen.

Krisi-garaia bizi dugu kultura-arloan eta Europa osoa ari da birmoldatzen. Harreman berriak arautzeko elementurik garrantzitsuena komunikazio-eremu nazional sendoa izatea izango da. Euskararen, euskal kulturaren eta euskal nazioaren etorkizuna komunikazio-eremu horren osaketaren arabera izango da hein handi batean.

Ezingo nuke artikulu honetan Euskaldunon Komunikazio Eremuari buruz askoz gehiago luzatu, baina beharrezko dukesat Euskal Herriko instituzio ezberdinek, unibertsitateak eta komunikazioan dihardugun enpresa edota partikularren artean gai honi luzagabe heltzea.

1985. urtean argitaratu zuen *Jakin*-ek EKBk prestatutako «Euskararen Plangintzarako Oinarriak». Bertan diglosikotzat definitzen zen euskarazko prentsaren egoera eta «merkatu li-

b rea» aipatzen zen euskara prentsa arloan normaltzearen aurkako faktore nagusienetakotzat.

«Eskabideak eta ekinbideak» atalean hiru puntu aipatzen ziren aurrera begira beharrezkotzat:

a) Ezinbestekoa da euskal prentsa babestuko duen lege bat egitea. Lege honek bi irizpide hauek errespetatu beharko lituzke: lehenik, lurraldearen aldetik nazionala izatea eta, bigarrenik, dau den edo aurkez daitezkeen egunkari-proiektu guztiei baliabide berberak eskaintzea.

b) Ezinbestekoa da, halaber, «komunikabide diglosikoek» beren irakurlego euskaldunaren proportzioan euskaraz argitaratzea.

c) Euskara hutsezko prentsa lorbidean jartzeko, beharrezkotzat jotzen da euskal erakunde publikoek medio diglosikoak presionatzea, neurri jakin batzutan bederen euskara sar dezaten; aldizka ko prentsa euskalduna sendotzea, bultzatzea eta laguntzea; euskara hutsezko egunkari bat edo batzu kaleratzea; teletipoak euskarara itzulaldatzeko zerbitzu bat sortzea».

Ez da txarra atzera begiratu eta duela hamar urte eskatzen ziren gauzak erreparatzea. *Euskaldunon Egunkaria* eta herrietako aldizkariak dira ordutik hona nabarmendu ditzakegun aldaketa nagusienak. Tartean egon dira Vasco Press-i emandako dirulaguntzaren truke teletipoak itzultzeko zerbitzu bat eta *Hemen* eta *Eguna* astekari-egunkariak.

Ona izango litzateke orain ere euskal prentsaren diagnosi sakon bat eta euskaldunon komunikazio-eremua sortzen joateko lehentasunak pentsatzen hastea.

PUBLIZITATE-MERKATU EUSKALDUNA

Ur sakonegietan sartu gabe pare bat gogoeta egin nahi nituzke publizitatearen merkatua eta euskarari buruz. Publizitatearen merkatuak euskararen kontra dihardu etengabea, baitetik; eta bestetik, euskarazko kultur produktuek, eta horien artean euskarazko prentsak, ez dute ahalmenik publizitate eta sustapen-kanpainen bidez merkatu horretan sartzeko.

Lehenengo puntuari buruz begibistakoa da publizitateak zabalkundea bilatzen duela eta Euskal Herrian hedapenik handiena duten prentsa eta komunikabideak erdaldunak direla. Honela, merkatu honen araurik nagusienak —eta bakarra kasik— euskarazko komunikabideen kontra funtzionatzen du derrigorrez. Marko lokala duen publizitateak jokatzen du —iragarleen kontzientzia euskaltzalea medio— arau horretatik kanpo. Gainontzekoek ez dute inondik inora kontuan hartzen euskararen faktorea.

Euskal Herriko erakunde ezberdinek euskal prentsan egiten duten publizitate-maila ikusita nekez animatuko da enpresa pribatua euskarazko medioen aldera bideratzen bere iragarriak. EAEn, gainera, Euskararen Legea dela medio, erakunde publikoek espazio bikoitzak erosten dituzte erdarazko egunkarietan euskarazko prentsa, gehienetan, bat ere gabe gelditzen delarik. Honela, ohartuta ala oharkabean, erabat handitzen da erdarazko prentsa eta euskal prentsaren arteko aldea. Alderdi politiko eta erakunde ezberdinek badute zer pentsatua eta zer hobeto programatua gai honetan.

Bestalde, ezin aipatu gabe utzi euskarazko prentsak eta kultur produzioak oro har, nozitzen dugun beste gaitzik larrietakoa: ez gara gai gure produktuak behar bezala merkaturatzeko. Euskaldun batek euskarazko disko, liburu edo aldizkariaren bat nahi badu, liburudendara joan eta galdezka hasi behar du ea zein diren argitaratutako azken nobedadeak. Erdarazkoak produktuak berriz etxeraino sartzen zaizkigu egunkari, irrati nahiz telebistaz egiten duten publizitatearen bidez.

Euskarazko kultur produktuak ekoizten dituzten enpresak ahulegiak dira publizitate eta sustapen-kostuak produktua- ren salneurrian kontuan hartzeko. Garestiegi aterako lirateke eta ez daukate kontzeptu horretan inolako laguntzarik merkatuan erdarazkoen aurrean konpetitu ahal izateko. Liburu bat egitea edota aldizkari bat argitaratzea defizitarioa bada euskaraz, nolatan dirua sartu publizitatean? Eta sartzen ez bada nola lortu gure produktuak gehiago hedatzea?

Gurpil gaizto honetatik ateratzeko ezinbestekoa da erakunde publiko ezberdinek euskal produktuen sustapena garatze-

ko programa ezberdinak garatzea. Ez da nahikoa ekoizpena subentzionatzea, merkaturatze prozesuan dauden publizitatea eta sustapena ere bultzatu behar dira euskarazko produktuentzat.

EGUNKARIA, ETENGABE AURRERA

Aurreko ataletan aipatutako eginbehar guztiak aurrean baldin badauzkagu ere, egunotan kalean izango duzun *Egunkaria*-ri erreparatzea gomendatuko nizuke, irakurle. Asko kosta zaigu berrikuntza hauetara iristea. Gehiegi. Baina jakin ezazu begibistan daukagula egin nahi dugun *Egunkaria* eta horretarako beharrezko den azpiegitura. Eta eskuartean darabilzun hori proiektu horren lehendabiziko urratsa baino ez dela. Neurri handi batean Eusko Jaurlaritzaren esku egongo da diseinatuta daukagun proiektu horretara lehenago ala beranduago iristea.